

הדרישה מהפלסטינים להכיר בנו צריכה להתחיל בערביי ישראל

לו רק ערביי ישראל היו מכירים במדינת ישראל במעשים ולא רק בתאוריה, היו מכבדים את ההימנן ודגל המדינה, מתגייסים לצה"ל והופכים לחלק מהעשייה, הכל היה נראה אחרת. אך קודם צריך להבטיח שמדינת ישראל תשאר מדינה יהודית ולקבוע סופית את גבולותיה. שעון החול הדמוגרפי ממשיך לתקתק וברקע טענות לקיפוח ושוב עימותים עם שוטרים שאבטחו הריסת מבנים לא חוקיים

מאת שי רזיאלי, עיתונאי

אנשי ציבור מתונים בקרב ערביי ישראל קבעו בשנים האחרונות, כי אין להם בעיה עם האופי היהודי של המדינה בה היהודים מהווים את הרוב הדמוגרפי. מנגד הם טוענים, נמשך קיפוח האוכלוסיה הערבית ביחס לאוכלוסיה היהודית בתחומים רבים. אותם מתונים מזהירים, כי העיסוק הבלתי פוסק במסקנות תוצאותיהם של מחקרים סטטיסטיים הממומנים על ידי המדינה, כאילו ערביי ישראל מהווים איום דמוגרפי עתידי על המדינה היהודית, פוגע בהם וגורם לרבים מקרב הציבור הערבי לחוש כאזרחים מקופחים. מנהיגי הציבור הערבי בישראל טוענים כי הרס מבנים (בניה בלתי חוקית – ש"ר) בישובי הערבים מעמיק את ההפליה. יו"ר ועדת המעקב העליונה של ערביי ישראל, מוחמד זידאן, אמר: "תפסיקו להרוס בתים, המדיניות הזו מעמיקה את הפער בין הציבור הערבי לרשויות המדינה". זידאן אמר את הדברים השבוע, בעקבות המהומות שפרצו בכפר מוסמוס באזור ואדי ערה, לאחר שצוותים מאובטחים בשוטרים נכנסו ביום ראשון לכפר לבצע צו הריסה שהוצא נגד מבנה לא חוקי.

עתידה הדמוגרפי של ישראל אכן צריך להדאיג את הממסד ואת רוב הציבור המצדד בהמשך קיומה של ישראל כמדינה בעלת רוב יהודי שחיים בה גם לא יהודים. עיסוק המדינה, באמצעות מדיניות ותכנון במחקרים העוסקים בעתיד הדמוגרפי של ישראל הוא לגיטימי לחלוטין. הממסד בישראל חייב לעסוק בהתמדה במציאת פתרונות לאיום הדמוגרפי שכבר בפתח, העלול להפוך את ישראל למדינה דו לאומית עם רוב ערבי. זהו איפה וויכוח אידיאולוגי בין הרוב בישראל לבין מיעוט עם שאיפות לאומיות, ולא במחשכים או בסתר. לעומת זאת, יש גורמים במגזר הערבי שעוסקים בסתר ובהתמדה ביצירת עובדות מסוכנות בשטח שאין להתעלם מהם - הבאת תושבי שטחים להתגורר בישראל.

מסוף שנות ה-80 בצל האינתיפאדה הראשונה ועד עצם היום הזה, מתבצע טרנספר סמוי ובלתי פוסק של זליגת תושבים ערבים מיהודה שומרון וגם מעזה (עזה - עד לסגירת המעברים לפני מבצע עופרת יצוקה) למגורים בתוככי הקו הירוק, במסווה ותואנות שונות, בעיקר באמצעות קשרי נישואין. כמעט בכל כפר ערבי או עיירה ערבית בגליל, גם בעיר הערבית הגדולה נצרת, בכפרי ואדי ערה וגם בישובי הבידואים בנגב, מתגוררים מאות תושבי שטחים ויש ישובים שהמספרים מסתכמים באלפים. רבים מהם מחזיקים בתעודות זהות ישראליות, בהם גם משפחות משתפיי"ם רבות שהועברו באופן רישמי להתגורר בישראל וקיבלו אזרחות ישראלית בהליך מקוצר.

הוויכוח האידיאולוגי הזה אף התגלגל לפתחו של בית המשפט העליון בעתירה בנושא חוק האזרחות, איחוד משפחות של אזרחים ישראלים שנישאו לתושבי עזה ויהודה ושומרון. לא חלילה שהם עתרו לעבור להתגורר בשטחים, אלא בתחומי ישראל, בתוך הקו הירוק. אם הייתה העתירה מתקבלת הייתה מחישה את הפיכתה של ישראל הדמוקרטית בעלת הרוב היהודי, לעת עתה, למדינה דו לאומית שעלולה להפוך למדינה עם רוב ערבי.

בינואר 2001 התקבל בכנסת [חוק שריון שלילת זכות השיבה](#) לפיו לא ישובו פליטים פלסטינים ובני משפחותיהם לשטח מדינת ישראל אלא באשור של רוב חברי הכנסת. החוק כולל חריג הומניטרי, לפיו רשאי שר הפנים, באשור שר הבטחון וועדת החוץ והבטחון בכנסת, לקבוע כללים למתן אשורי כניסה לישראל לצורך מגורים בה, מטעמים הומניטריים. משפטנים חלוקים בדעותיהם לגבי פרשנות החוק ויש הטוענים כי חוק זה סותר פרקים [בחוק האזרחות התשי"ב-1952](#) הקובע מהם התנאים לקבלת מעמד האזרחות במדינת ישראל. חילוקי הדעות נסובים גם על סתירות מהותיות בחוק שריון שלילת זכות השיבה אל מול אמנות בינלאומיות שהתקבלו בהסכמי ז'נובה ובארגונים בינלאומיים אחרים. חוק שריון שלילת חוק השיבה אינו ברור דיו גם לגבי מעמד של תושב קבע, הרשאי להנות מקצבאות סוציאליות ומקנה לתושב הקבע זכות בחירה בבחירות לרשויות המקומיות.

כל עוד ההתנגדות לדרישת הפלסטינים לזכות השיבה אינה מעוגנת בחוק יסוד ברור וקבוע שלא ניתן לפרשו או לשנותו לנצח, המסדיר את כל הסתירות המנוגדות לכללים של האמנות הבינלאומיות, החוק פרוץ וניתן לפרשנות בעתיד בידי הדרג השיפוטי העליון במדינת ישראל. הנה דוגמה עד כמה המצב נזיל; ידיעה מדאיגה התפרסמה לפני יותר משנה אודות הבעת דעה חריגה של נשיא בית המשפט העליון לשעבר פרופ' אהרון ברק שעורר עליו ביקורת קשה. פרופ' ברק בעודו מכהן כנשיא בית המשפט העליון, שלח דואר אלקטרוני לחבר בחו"ל, פרופסור למשפטים מאוניברסיטת "ייל" בארה"ב, בו הסביר פרופ' ברק כי ההפסד של שופטי המיעוט בבג"ץ בעתירה לחוק האזרחות (עתירה שהוגשה ב-2007 על ידי האגודה לזכויות האזרח – ש"ר) היה רק הפסד טכני. כתב ברק: "אם תאריך הכנסת את תוקפו של החוק המונע איחוד משפחות בצורתו הנוכחית, בית המשפט העליון ככל הנראה יבטלו".

קשה אולי לקבל את הדברים האלה של נשיא בית המשפט העליון, אך קל להבין כי הפסיקה הנוכחית של בית המשפט העליון בחוק האזרחות עלולה להיפרץ בעתיד ולהשתנות בפסיקה מנוגדת, אם הכנסת לא תחוקק חוק שימנע זאת סופית. התשובות לשאלות העקרוניות האם יכולה הכנסת לחוקק חוק כזה בלי מיצוי המשא ומתן לשלום בין ישראל לרשות הפלסטינית, הכולל התייחסות סופית לדרישת זכות השיבה של הפלסטינים, חייבות להכלל במסגרת חוק היסוד הזה שישים סוף למצב הקיים הבלתי אפשרי הקובע כי; ישראלי הוא כל מי שמתגורר בתחומי מדינת ישראל ולא משנה אם הוא יהודי, מוסלמי או בודהיסטי, שולל את קיומה של המדינה או נאמן לה. יקומו יפיי נפש ויטענו כי מדינת ישראל היא של כלל תושביה, יאמרו כי זו גזענות לשמה לשלול אזרחות של אלפי תושבים המתגוררים בה כבר שנים. הברירה האחרת נשארת איפה; הסיכון הוודאי שישראל תאבד את הרוב היהודי בישראל ועוד בדור הזה.

החלום של מנהיגים במגזר הערבי שהפך לחזון: מיעוט יהודי במדינה שהרוב בה ערבי

מנהיגי הציבור הערבי יודעים היטב, כי רק עוד שנים מעטות תישמר ההגמוניה היהודית בישראל. אך למנהיגים ערביים רבים כמו לחבריהם במפלגת בל"ד ולקבוצות קיצוניות כמו בתנועה האיסלמית הפלג הצפוני יש חזון שהולך ומתגשם במהירות - אבדן הרוב היהודי במדינה. אם ישראל לא תהיה נחושה בהקדם לקבוע חוקי קבלת אזרחות ברורים בצד גבולות של קבע, לרבות כל גושי ההתיישבות היהודית ביהודה ובשומרון, גבולות בצבע ירוק ועבה על המפה הבינלאומית, זה מה שיתרחש כאן בחבל ארץ זה – מהפך דמוגרפי.

הריבוי הטבעי של ערביי ישראל גודל כל שנה בשליש יותר מהגידול הטבעי היהודי. כבר היום מהווה האוכלוסייה היהודית בין הים התיכון לנהר הירדן לרבות יהודה ושומרון, רק 53% מסך הכל האוכלוסייה בתוך הקו הירוק כולל בשטחים. על פי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, נולדים לאם יהודיה שלושה ילדים בממוצע ואילו לאם ערבייה בישראל ארבעה ילדים בממוצע ולאם ערבייה ביהודה ושומרון שישה ילדים בממוצע, לפי אמדן זה ישראל תאבד את הרוב היהודי בעוד כ-15 שנים.

למצער, יש בתוכנו שמשמיעים קולות המצדדים בזכות מתן אזרחות לפלסטינים שמתגוררים בישראל על רקע הומניטרי ובכך כאמור ישימו קץ לרוב יהודי בישראל. יש בתוכנו כאלה שאינם מבינים כי צריך לקבוע את הגבולות הסופיים גם בלי משא ומתן לשלום עם הרשות הפלסטינית שדוחה את התהליך כל פעם מחדש ובכל פעם בתירוץ שונה. העיסוק הבלתי פוסק הזה בלב הוויכוח על חוק האזרחות לא רק גורם לקרע בעם אלא גם מחליש את עמדת הרוב המצדד במדינה בעלת רוב יהודי מוחלט.

קיפוח לא רק של ערבים גם יהודים בגליל ובנגב מקופחים

באשר לטענות לתחושת הקיפוח שחשים ערביי ישראל מצד הממסד. נכון, היה קיפוח כלפי ערביי ישראל שנמשך במשך שנים מאז כינונה של מדינת ישראל. הקיפוח בלט בעיקר בתקופת הממשל הצבאי (1966-1948) ב-1966 הכריז ראש הממשלה המנוח לוי אשכול על ביטול הממשל הצבאי. אך את כינונו של הממשל הצבאי אפשר היה להבין. במהלך מלחמת השחרור הוטל ממשל צבאי על תושבים ערבים שלא רצו להכיר בהחלטת האו"ם לחלוקת הארץ והקמת מדינת ישראל. היה זה פיקוח צבאי לגיטימי ומתמשך על תושבים שזה עתה ניהלו מלחמת חורמה נגד המדינה הצעירה שאך קמה, הפסידו במלחמה, תושביה נכנעו וברחו למדינות ערב, אך היו רבים שנותרו כאן ונאלצו לחיות תחת ממשל צבאי. נכון גם כי למרות ביטול הממשל הצבאי, הקיפוח נמשך במיוחד בסוף שנות ה-60 ובשנות ה-70.

השיא היה ב-1976. הממשלה החליטה להפקיע קרקעות בגליל באזור סחנין למטרת "יהוד הגליל". ראשי ר"ח (מפלגת חד"ש כיום) וראשי מועצות הכפרים, קראו לשביתה כללית וכינו אותה "יום האדמה". השביתה הפכה למהומות רוויי אלימות, סגירת כבישים והשלכת בקבוקי תבערה על תחבורה יהודית. המשטרה לא הצליחה להתמודד עם המפגינים והזעיקה את צה"ל. ההפגנות התפשטו לכל רחבי הארץ במקומות בהן התגוררה אוכלוסייה ערבית. במהומות יום האדמה ב-30 במרץ 1976 נהרגו בעיירה סחנין ובכפר עראבה בגליל המערבי שישה תושבים ערבים ואחרים נפצעו. מייד אחר כך שכחו המהומות והשקט שב על כנו.

בעקבות ההרג והפצועים ביום האדמה 1976, החלו להישמע קולות נגד הקיפוח של המגזר הערבי. רבים בישראל ובעיקר במחנה השמאל, היו שותפים לדעה שערביי ישראל מקופחים; בחינוך, בתשתיות כבישים ובחלוקה לא שווה של מקומות עבודה במוסדות ציבור. הלובי של השמאל והמרכז דאז יזמו מאות שאילתות מעל בימת הכנסת וקמה זעקה שיש להשקיע במגזר הערבי. המחאה נשמעה והתקבלה. הממשלה דאז הורתה למנהלי המחוזות במשרד הפנים להכין תוכניות מתאר למגזר הערבי. מהנדסים מחוזיים החלו בעבודה. אך אז התברר כי בשטח נוצרו עובדות. התגלה כי במגזר הערבי נבנו מאות בתים בלתי חוקיים, בעיקר בגליל וכל העת הממסד המקומי שתק. בשלהי מהומות יום האדמה, הפקידים במחוזות לא רצו "לבוא חשבון" עם המגזר הערבי. הייתה אפוא "תעזבו אותם", "אל תכבידו יד עליהם", "הם מקופחים". יש לזכור כי במקביל החלו אירועים ביטחוניים חמורים. אשף הרבה בחטיפות מטוסים וחדירת מחבלים מגבול הצפון, הרג ופגיעה בישובים היה עניין של יום יום. ילדים נטבחו וחפים מפשע נרצחו.

שום מנהיג ערבי ישראלי לא קם וגינה בחריפות ובכל פה את מעשי הטבח והרצח. היו מנהיגי ציבור ערבי שמסרו אמנם הודעת גינוי כשהיו אבידות בנפש, אך הייתה זו הודעת גינוי מנוסחת "לשני הצדדים". בתחילת שנות ה-70 אף נחשפה רשת חבלה יהודית-ערבית שחבריה מתנועת "מצפן" הקיצונית, שהוצאה מחוץ לחוק, ריגלו לטובת סוריה ותכננו פיגועים בישראל. בין חבריה היה אודי אדיב ועוד כמה יהודים וכן כמה ערבים ישראלים מחיפה והגליל שנשפטו לתקופות מאסר של עד 25 שנים בפועל.

החל מיום האדמה 1976 החלה מחאה ערבית שקטה אבל רוחשת מתחת לפני השטח. מחאה שהתבטאה בניסיון ערבי בלתי פוסק ליצור עובדות בשטח. מאות בתים בלתי חוקיים נבנו מאז ועד היום ללא רשיון בעשרות כפרים וישובים ערבים. הוועדות המחוזיות לתכנון ולבניה פעלו באיטיות ובחוסר אכפתיות נגד התופעה הזאת ולמעשה במשך שנים נמשכו עבודות הבניה הבלתי חוקיות כמעט ללא הפרעות. ישראל הרישמית שמצויה מאז מלחמת ששת הימים כל העת במגננה דיפלומטית בינלאומית נוכח מה שמכונה "פעולות הכיבוש", כאשר מדובר למעשה במלחמה לגיטימית הגנתית צודקת נגד הטרור הפלסטיני, חששה מה יגידו בעולם אם ימומשו צווי ההריסה, כי היה ברור שהשטח יעלה בלהבות. בתחילת שנות ה-80, החלו להצטבר מאות צווי ההריסה. כמו בכל מדינה מתוקנת, נזכרו גם כאן לבסוף כי אי אפשר להשלים עם האנרכיה ולהחריש מול הזלזול בחוק שהפך לתופעה. שלא לדבר על כך שרוב בעלי הבתים האלה מנעו מן המדינה מיסים בגובה של מאות מיליוני שקלים. דחפורים מלווים בניידות משטרה, החלו לבצע את צווי ההריסה. עד היום קיימים עדיין מאות בתים בלתי חוקיים שלא נהרסו.

במצב כזה ברור שיש תחושת קיפוח בקרב ערביי ישראל. כשמדינה מנסה לאכוף את החוק ומבצעת צווי הריסה רבים בישובים ערבים הלחץ גדול, אין חינוך כי קשה ללמוד וללמד ברקע צמיגים בווערים והתלהמות ברחובות. יש התנגדות אלימה (מהומות אוקטובר - 2000) לביצוע ההריסות והתלמידים בישובים הערבים שהוריהם לחוצים תחת צווי ההריסה והסתה הקוראת להתנגדות פיזית, בשעה שניידות משטרה מסיירות בתוך הישובים כדי להרגיע את הרוחות ולשמור על הסדר, אינם יכולים ללמוד. אין השקעה בתשתיות. נהפוך הוא, הורסים בתים רבים ובמקביל אי אפשר לסלול כבישים ומדרכות ולהציב עמודי תאורה, הרי חלק גדול מהרחובות שנוצרו הם כלל לא חוקיים ומבחינה חוקית בתים רבים בהם נועדו להריסה.

למרות האמור, במגזר הערבי היה אז מומנטום והכל היה יכול להיות שונה. החלום שיקומו מנהיגי ציבור ערביים מתונים שייגנו את הקיצוניים, ירגיעו את המתלהמים, יקראו לשמירת החוק והסדר הציבורי ויבילו את המגזר במתינות להכיר במדינה ובסמליה, הפך לבלתי אפשרי נוכח התגברות כוחם של הקיצוניים. הצפייה כי האוכלוסיה הערבית בישראל תשתתף במאמץ נוכח בעיות הביטחון והפיגועים, תסייע לבנות כאן מדינה עם איכות חיים לכלל תושביה נבלמה בקריאות האספסוף. מנהיגי המגזר הערבי לא התגייסו כידוע להוקיע את הקיצוניים, נהפוך הוא, נוסדה התנועה האיסלמית הפלג הצפוני, שהחלה להטיף לקיצוניות ולביצוע עבירות על החוק והסדר הציבורי. ראשי רשויות וחברי כנסת ממפלגות ערביות ניצלו את המהומות כדי להרוויח פוליטית ולגרוף קולות מציבור מתלהם. למרות זאת ולמרות הניכור מהמדינה ואורחותיה של רבים במגזר, השתנו דברים לבלתי הכר, ולא בגלל ההתלהמות והקריאה של מנהיגי ערבים להתנגדות. המדינה החלה לצמצם פערים. כי ישראל היא מדינה דמוקרטית שרוב תושביה למודי הסבל שומרים על החוק ודוגלים בשלום ובשוויון. עשרות אלפי סטודנטים ערביים חבשו וחובשים היום את ספסלי האוניברסיטאות. פעם הערבים לא רצו ללמוד כאן במוסדות אקדמיים, טענו שהם מוסדות ציוניים שמטיפים לגזענות, טענו שמקשים עליהם את תנאי הקבלה לאוניברסיטאות, נסעו ללמוד במדינות

קומוניסטיות, שם היה זול בהרבה ללמוד וגם עמותות ערביות לאומניות אספו תרומות והעניקו מלגות לאלפי סטודנטים ערבים ישראלים. היום האוניברסיטאות והמכללות מלאות בסטודנטים ערבים, רמת החיים בכפרים עלתה במאות אחוזים והראייה שם ברחובות הישובים; בתי מידות ומכוניות יוקרה. ערבים ישראלים החלו להתקבל לעבודה ברוב המוסדות הציבוריים והפרטיים בתפקידי מפתח, רופאים בבתי חולים ובמרפאות ציבוריות, מנהלים ובכירים בעלי תפקידי מפתח בשירות הציבורי ובעוד תחומים רבים. התנאים במגזר השתנו ללא הכר.

גם במגזר היהודי בצפון ובנגב האבטלה גואה קיבוצים פשטו רגל ואין השקעה בחינוך

אלה שרוצים לחרחר ולהנציח את הקיפוח כדי לשמר את השנאה יצביעו על ממוצעי מבחני הבגרות הנמוכים במגזר הערבי. זאת ההוכחה, יאמרו, שאין השקעה בחינוך במגזר הערבי. האם ממוצעי הבגרות הנמוכים במגזר הערבי הם תוצאת מדיניות קיפוח דווקא של מגזר זה? יאמרו גם שאחוזי האבטלה בכפרים בגליל גבוהים מאד ומאות מובטלים נותרו ללא עבודה. האם האבטלה הגואה בצפון ובישובי הבדואים בנגב היא תוצאה מקיפוח של תושבים ערבים? התשובה היא כי גם במגזר היהודי בצפון ובנגב יש קיפוח של השלטון המרכזי. אין השקעה בתשתיות, יש קיצוצים, אין השקעות משמעותיות בחינוך, האבטלה גואה גם במגזר היהודי. קיבוצים רבים פשטו את הרגל. משקים חלקאיים רבים נסגרו. החקלאים היהודים בגליל ובעמק סובלים גם הם. מדיניות הממשלה ב-25 השנים שחלפו פגעה בחקלאות, במושבים ובקיבוצים. רבים במגזר הערבי עסקו בחקלאות. כל מי שעוסק בחקלאות נפגע מהמדיניות הזאת, לא רק הערבים.

לבסוף עוד נושא טעון שמצריך תיקון, נושא שרות החובה בצה"ל. למעשה שורות הצבא נפתחו לאחרונה גם לערביי ישראל, אך מעטים מתגייסים לשרות צבאי או לשרות לאומי. בעת שעשרות אלפי צעירים בישראל המסיימים לימודי תיכון חייבים על פי חוק להתגייס, ממשיכים הצעירים הערביים בלימודיהם העל תיכוניים ומשיגים יתרון עצום ולא קיפוח.

לערביי ישראל יש שתי אפשרויות; אפשרות אחת – להמשיך ולצעוק שהם מקופחים ולהנציח את תחושות הקיפוח. אפשרות שניה היא להתגייס כדי לקדם את מטרות מדינת ישראל עבור כלל תושביה. להנהיג למתינות ולשייכות למדינה ולתת כבוד לסמליה. גם אם בהמנון הלאומי נאמר "נפש יהודי הומיה" אדרבא, שיובילו ערביי ישראל מהלך לשינוי המילים בהימנון הלאומי ל"נפש ישראלי הומיה", לא יקרה דבר לחזון המדינה היהודית אם ישונו המילים. ערביי ישראל חייבים ללמוד לכבד את דגל ישראל, למרות שחרוט עליו סמל מגן דוד, כי זהו דגל המדינה הדמוקרטית היהודית שיש בה גם תושבים לא יהודים היכולים לחיות כאן כישראלים גאים ולהדוף את כל מה שנותר משנאת העבר. המדינה של ערביי ישראל, המתגוררים בה באורח חוקי, כמו שהיא של תושביה היהודים. רבים מהישראלים חשים בגורל משותף עם תושבים לא יהודים וחולמים שלמרות הכל, בקרוב לא יחושו ערביי ישראל תחושות קיפוח יותר ממה שהיהודים חשים. אם זה יקרה – לא יהיה קיפוח כלל, לא ליהודים בצפון ובנגב ולא לערביי ישראל. אם ערביי ישראל יכירו דה-פקטו במדינת ישראל עם רוב יהודי, יהיה זה תקדים חשוב גם לפלסטינים להכיר במדינת ישראל. יהיה שלום ואז יתפנה כסף מתקציב הביטחון להשקעות בגליל ובנגב – סוף הקיפוח לכל.